

Nici toate ale popii

Wilhelm Tauwinkl s-a născut în 1969 la București, unde a urmat studii de teologie, asistență socială și filologie clasică, continuate apoi cu doctoratul în teologie dogmatică la Lugano (Elveția), susținut în 2004. A lucrat ca redactor, asistent social, asistent pastoral și cercetător științific, iar din 2012 este conferențiar universitar la Universitatea din București, Facultatea de Teologie Romano-Catolică. Din 2016 este co-editor, împreună cu Michael Fieger (Chur, Elveția), al revistei *Vulgata in Dialogue. A Biblical On-line Review*, iar din 2019, director adjunct al Institutului Vulgata, Chur (Elveția). Împreună cu Adrian Muraru (Iași), a început publicarea ediției românești din *Biblia Sacra Vulgata*, cu traducere și comentarii. A publicat, de asemenea, numeroase lucrări de specialitate din domeniul teologiei și al filologiei biblice, apărute în cărți și reviste românești și internaționale, precum și 15 traduceri ale unor volume de teologie, filozofie și istorie.

Wilhelm Tauwinkl

Nici toate ale popii

Religie

fără stres

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

CUPRINS

I. INTRODUCERE

1. Despre titlul acestei cărți	9
2. O întâmplare despre subtitlu	10
3. Ce e „important“ în religie?	11
4. La ce folosește religia?	14
5. Intenția acestei cărți.	15

II. BIBLIA

1. Ce <i>nu</i> este Biblia	17
a) Biblia nu e un tratat de științele naturii	17
b) Biblia nu e o carte de istorie	21
c) Biblia nu e o carte care prezice viitorul în viața de zi cu zi, în lumea noastră	25
2. Atunci ce <i>este</i> Biblia?	27
a) Cum și când a apărut Biblia?	28
b) Despre ce e vorba în Biblie?	32
c) Cum a ajuns textul Bibliei până la noi.	38
d) De ce sunt mai multe variante ale Bibliei? Care e cea adevărată?	41
3. Ce este Biblia pentru fiecare dintre noi?	50
a) O hrană spirituală, duhovnicească.	51
b) „Sufletul teologiei“	52

6 CUPRINS

c) Obiect de cercetări științifice	52
d) Un loc cultural	53
4. Pentru cei care vor să afle mai multe	54

III. CREZUL

1. Diferite texte ale Crezului	56
2. Poate fi schimbat Crezul?	64
3. Cine spune ca noi e de-al nostru	68
4. Una vorbim, bașca ne-nțelegem.	74
5. Până la urmă, ce înțeles are Crezul?	79
a) Dumnezeu Creator	79
b) Sfânta Treime	82
c) Întruparea lui Isus Cristos	93
d) Învierea.	98
6. La ce folosește să ai un crez?	102
7. Trebuie luat în serios tot ce se spune despre credință?	104
8. Credință și datină	105

IV. BISERICA ȘI CULTUL EI

1. Biserica	109
a) De ce există mai multe Biserici?	110
b) Ce diferențe sunt între felurile confesiuni creștine?	111
c) Istoria diversității creștine	117
d) Ecumenismul: erezia secolului sau o atitudine profund creștină?	125
e) Cum o dai, nu e bine: enoriași pasivi sau emancipați?	130
f) Biserica și statul.	135
g) Biserica și naționalismul	138

2. Cultul	141
a) Cele șapte taine sau sacramente	143
b) Cât costă o slujbă?	156
c) De ce sunt diferențe între modurile de a ține slujbele?	157
d) Ce calendar e cel adevărat: pe stil vechi sau pe stil nou?	160

V. ETICA

1. Peste tot, numai păcate	167
2. Decalogul	171
a) Idolatria	173
b) Sfințenia numelui lui Dumnezeu	174
c) Ziua de odihnă	175
d) Respectul față de părinți	176
e) Uciderea	176
f) Sexul	177
g) Furtul	179
h) Mărturia mincinoasă	180
i) Invidia	181
3. Care sunt cele mai mari păcate?	181
a) Corupția	182
b) Religia ca afacere	183
c) Orgoliul și interesul personal	184
4. Porunca nouă a iubirii	186
a) O poruncă nouă și totuși veche	187
b) Cum i se poate porunci cuiva să iubească?	188
c) <i>Erôs</i> și <i>agapê</i>	189
d) Ce a fost mai întâi: oul sau găina?	191

VI. RUGĂCIUNEA

1. Câteva anecdote despre rugăciune	193
2. Dumnezeu poate fi mituit?	195

8 CUPRINS

3. Ce să ceri în rugăciune?	195
4. Există vreo rețetă pentru rugăciunea perfectă?	198
5. Diferite forme de rugăciune.	203

VII. ÎNCHEIERE

1. Câteva reflecții finale.	209
2. Mai multe informații.	213
a) Lucrări generale despre învățătura creștină și despre religie în general, publicate de diferite Biserici și scrise de teologi de diferite confesiuni	213
b) Biblia și introduceri referitoare la aceasta	214
c) Teologia Părinților Bisericii din primele veacuri ale creștinismului	214
d) Alte subiecte și teme mai restrânse	215

I. INTRODUCERE

1. Despre titlul acestei cărți

Pe un ger năprasnic, într-o cârciumă, un om bea o bere rece. Un prieten dă peste el și-l întreabă:

— Pe vremea asta ți-ai găsit să bei bere de la gheață? Mai bine cereai un ceai fierbinte.

— Ceai fierbinte se bea vara, pe caniculă: așa am citit într-o revistă de sănătate. Înseamnă că iarna, pe ger, trebuie invers: bere rece! Cui pe cui se scoate!

— Deci vara bei ceai fierbinte...

— Ei, *nici toate ale popii!* Nu te iei chiar după tot ce scrie prin reviste!

În cazul sfaturilor religioase, „profioniștii“ în domeniu (preoți, teologi, profesori de religie, bloggeri), procedează uneori ca în anecdota de mai sus: invocă un principiu de bază („vara e sănătos să bei ceai fierbinte“), din care se deduc concluzii, acestea se întorc apoi pe dos și ce rezultă nu mai are aproape nici o legătură cu principiul de la care s-a pornit; ideea de bază își pierde sensul.

Cine e năucit de astfel de răstălmăciri ar putea să recurgă la sfatul personajului din anecdota, care relativizează în mod sănătos alambicata încrâncenare a specialiștilor: *nici toate ale popii!* În acest fel se poate scăpa de neliniștea înfricoșată pe care pare s-o trezească religia în variantele ei superstițioase. Dar ce stres poate provoca religia? De multe feluri, iar întâmplarea următoare e doar un exemplu.

2. O întâmplare despre subtitlu

În anii 1990 am asistat, în curtea unei parohii, la o scenă care mi-a dat de gândit. După încheierea slujbei de duminică, enoriașii mai zăboveau schimbând câteva cuvinte cu bătrânul preot care își făcuse studiile de teologie înainte de război, ba „absolvisé“ și pușcăria comunistă pentru credința lui. O doamnă, vizibil îngrijorată, l-a abordat cu o problemă ce i se părea extrem de dificilă. Soțul ei era grav bolnav, iar medicii nu-i mai dădeau speranțe de viață. De aceea, ea apelasese la un alt preot care îi dăduse un fel de rețetă duhovnicească pe care însă nu putea s-o respecte întocmai. Arătându-i o foaie de hârtie bătrânului preot, îi spunea că o parte, să zicem, din rețetă putea fi urmată: trebuia să citească zilnic toți cei 150 de psalmi din Biblie. Mai dificilă era cerința de a plăti 30 de slujbe pentru vindecarea soțului, ceea ce îi depășea cu mult resursele financiare. Cum nu avea să îndeplinească întocmai sfatul duhovnicesc, nu-i rămânea decât să asiste neputincioasă la agonia soțului ei? „Rețeta“ mai cuprindea și alte prescrieri, mai mult sau mai puțin posibile.

Bătrânul preot a privit lung, câteva momente, „rețeta duhovnicească“ eliberată de confratele său, apoi a rupt-o. Doamna a izbucnit în plâns. Parcă i se luase o piatră de pe inimă. Părintele a asigurat-o apoi că se va ruga pentru soțul ei, a povățuit-o să facă și ea la fel și să lase deoparte rețetele și prescripțiile duhovnicești, adăugând că Dumnezeu va face ce e cel mai bine pentru soțul ei și pentru cei apropiați.

Din fericire, există numeroși slujitori ai Domnului care, asemeni bătrânului preot, se gândesc la binele enoriașilor. Dar, din păcate, există și unii iresponsabili, ca cel care scrisese „rețeta“. Aceștia din urmă ar putea fi socotiți profitori religioși care se ocupă de acest domeniu în interes propriu, căutând

să obțină cât mai multe avantaje pe seama disperării, a naivității sau a lipsei de educație religioasă a credincioșilor.

Una dintre intențiile acestui volum este de a veni în ajutorul celor interesați de religie, dar care vor să evite sfaturile profitorilor în domeniu dornici să le mai iasă un câștig.

Nu numai preoții pot abuza însă de religie, ci și mirenii. De exemplu, prin anii 1990, mulți oameni au descoperit că sunt credincioși și frecventau regulat bisericile când au aflat că prin intermediul acestora se distribuie haine, alimente și alte bunuri venite din Occident. Odată „închis robinetul“, a scăzut dramatic și fervoarea creștinilor.

Ca să nu-și rateze menirea, religia trebuie să nu urmărească câștiguri financiare.

Cum putem ști dacă un preot dă sfaturi bune sau încearcă doar să-și sporească veniturile? De unde știe un fotbalist dacă antrenorul îi dă un anumit sfat ca să joace mai bine sau, dimpotrivă, ca să-l încurce, fiindcă meciul trebuie pierdut, așa cum s-a aranjat în culise? La fel cum un jucător de fotbal cu experiență poate bănuși intențiile ascunse din spatele unei indicații bizare a antrenorului, și un creștin care-și cunoaște bine propria religie poate descoperi și evita la timp astfel de intenții ascunse.

3. Ce e „important“ în religie?

Cineva care-și cunoaște bine propria religie va ști să separe lucrurile esențiale – fără de care religia n-ar mai fi ceea ce este – de detaliile de care ne putem lipsi; dacă cineva dă drept „păcat strigător la cer“ nerespectarea unui detaliu nesemnificativ, avem motive să bănuim că ceva nu e în regulă. Această

deosebire nu este întotdeauna lesne de observat, așa cum reiese din întâmplarea de mai jos.

La un simpozion care marca 500 de ani de la Reforma protestantă, un vorbitor a prezentat asemănări între ideile lui Martin Luther și ceea ce el numea „teologia ortodoxă“. Erau de pildă fragmente din predicile reformatorului referitoare la Sfânta Treime sau Întrupare, puse în paralel cu texte ale Părinților Bisericii¹ care abordau și ei aceleași teme. Domnul respectiv ajungea la concluzia că prezența acestor teme atât la Luther, cât și la teologii răsăriteni arăta o afinitate: dacă Luther ar fi cunoscut teologia răsăriteană, atât de apropiată concepțiilor lui, ar fi folosit-o mai mult.

Cineva din sală a remarcat însă că temele respective sunt comune tuturor confesiunilor creștine. Dacă apar la Luther și la Părinți nu înseamnă neapărat că există afinități deosebite între teologia evanghelică și cea ortodoxă. Asemănarea, în privința acestor teme, există în toate confesiunile. Pe de altă parte, Luther a criticat la Biserica catolică lucruri care sunt exact la fel și în Biserica ortodoxă, așa că e greu de crezut că reformatorul ar fi apreciat mai mult teologia răsăriteană decât pe cea occidentală a timpului său. Conferențiarul respectiv a fost nemulțumit de aceste comentarii, răspunzând că sunt „mari deosebiri“ între teologia ortodoxă și cea catolică. Ca exemplu a dat împărtășania cu pâine și vin, așa cum se practică în Biserica ortodoxă și în cea evanghelică luterană, în timp ce, în Biserica romano-catolică, împărtășania se primește doar cu pâine.² Interlocutorul său a exclamat

1. Este vorba de marii teologi din primele veacuri ale Bisericii, care au pus bazele teologiei creștine.

2. În vremea lui Luther, în Biserica romano-catolică preotul se împărtășea cu pâine și vin, iar credincioșii, doar cu pâine (azimă). În zilele noastre se recomandă împărtășania atât cu pâine, cât și cu

„Dar asta nu e așa important!“, iar vorbitorul a răspuns atunci cu o întrebare mai mult filozofică: „*Atunci ce e important?*“

Despre legătura, dar și deosebirile dintre teologie și cult se va vorbi în capitole special dedicate acestor teme. Deocamdată aș observa că diferențele dintre uzanțele liturgice, cum ar fi cea amintită mai sus, n-ar trebui să fie atât de importante încât să împiedice buna înțelegere dintre creștini.¹

Pentru a descoperi însă ce e important, pentru a ajunge să deosebești între lucrurile esențiale și detaliile ne semnificative trebuie să-ți aprofundezi propria religie, iar pentru aprofundarea religiei creștine cel mai bine e să ne întoarcem la sursă.

Sursa, în cazul nostru, este Isus Cristos, întemeietorul creștinismului, ale cărui fapte și spuse sunt relatate în Evangheliile. Chiar dacă uneori se întâlnește părerea că Biblia e complicată și nu poate fi înțeleasă de simplii credincioși, care au nevoie de îndrumare în acest sens, esențial este să deschidem Evangheliile și să le citim chiar noi. Acestea sunt scrise într-un limbaj accesibil oricui. De altfel, Isus Cristos însuși s-a adresat oamenilor în cuvinte simple, care să fie pricepute nu numai de specialiștii religiei, ci de oricine, chiar de oameni care n-au fost preocupați de credință până în momentul respectiv. Celelalte scrieri ale Noului Testament sunt, de asemenea, inspirate de Dumnezeu, dar ele decurg tot din învățătura dată de Isus Cristos, aducând explicații suplimentare și răspunsuri la întrebări ale primilor creștini.

Alte scrieri creștine din aceeași perioadă, dar care n-au fost incluse în Biblie, nu au aceeași valoare, iar cu cât ne

vin a credincioșilor, dar se acceptă și cea numai cu pâine, din motive practice.

1. Vezi, mai jos, capitolul III, „Crezul“, pp. 55 și urm., și capitolul IV, „Biserica și cultul ei“, pp. 108 și urm., unde se vorbește mai amănunțit și despre diferențe de cult în cadrul unei aceleiași Biserici (v. pp. 157–160).

îndepărtăm mai mult de sursă – care este Evanghelia –, cu atât mesajul inițial scade în importanță sau chiar începe să se dilueze. Afirmății legate de credință și de morală întâlnim nu numai în Biblie, ci și în normele bisericesti, în scrierile marilor teologi, în manualele de religie, în predica auzită în biserică din sat și pe bloguri creștine. Toate acestea însă nu sunt pe același plan¹, iar dacă există nepotriviri între ele, răspunsul corect poate fi găsit simplu, mergând la sursă.

4. La ce folosește religia?

Ajungând aici, s-ar putea pune întrebarea: „Bine, bine, dar la ce bun toate acestea? În definitiv, la ce folosește religia?” Ceva mai sus am spus deja că religia își ratează menirea dacă urmărește scopuri pecuniare sau avantaje materiale. Dar care este menirea religiei? Acest volum se concentrează asupra religiei creștine, iar din punctul de vedere al creștinismului², religia este un vehicul ce-l poartă pe credincios la *viața veșnică*.

Viața veșnică poate fi însă înțeleasă în mai multe feluri, iar printre creștini există mai multe păreri, dintre care două variante pot deveni extreme. Cea tradițională vorbește de sfârșitul lumii, când toți oamenii vor învia – lucru ce poate fi înțeles și el în mai multe feluri –, Cristos se va întoarce ca judecător, iar cei buni vor primi o răsplată veșnică, în timp ce oamenii răi, o pedeapsă veșnică.

1. În capitolul III, „Crezul“, se va vorbi mai pe larg despre ierarhia diferitelor afirmații despre credință; v. pp. 104–105.

2. Nu numai al creștinismului, dar cartea de față se concentrează pe acesta.

O altă concepție consideră că viața veșnică sau împărăția cerurilor începe deja în viața noastră de acum și constă în punerea în practică a ideilor lui Isus Cristos, astfel încât în conviețuirea dintre oameni să se simtă cumva prezența lui Dumnezeu.

Cele două concepții, în principiu, nu se exclud, fiindcă chiar Isus Cristos a arătat, în mai multe rânduri, că împărăția cerurilor începe încă de pe acum. Dar există creștini care înțeleg viața veșnică doar într-unul dintre aceste moduri, excluzându-l pe celălalt; în acest caz, e vorba de o părere personală a respectivilor și nu de învățătura Bisericii din care fac parte.

Dar indiferent de concepția despre viața veșnică, ceea ce este legat de orientarea spre veșnicie este important sau chiar esențial în religie, iar celelalte lucruri, care au mai puțin de a face sau chiar deloc cu această perspectivă, sunt, până la urmă, detalii de care ne putem lipsi sau de care, uneori, chiar trebuie să ne lipsim dacă ele deturneză religia de la scopul ei.

5. Intenția acestei cărți

Această carte va încerca să discearnă între scopul benefic al religiei și detaliile opționale sau chiar dăunătoare. Diferitele capitole explică și anumite elemente ale credinței și vieții creștine, care sunt mai des interpretate greșit sau tendențios, atât de creștinii înșiși, cât și de cei care privesc din afară, iar apoi trag concluzia că tot creștinismul e greșit, de la cap la coadă. Dacă aceste lucruri sunt luate în înțelesul lor corect, de la sursă, credincioșii au parte de mai puțin stres, iar observatorii din afară, de mai puține nedumeriri.

Cartea se adresează, în primul rând, creștinilor care vor să-și ia în serios propria religie, dar nu se împacă nici cu bigotismul, nici cu habotnicia. Ar putea fi utilă și celor care se întreabă dacă religia ar trebui să aibă un loc în viața lor, dar sunt descurajați de purtarea incoerentă a multor creștini, mireni sau preoți. De asemenea, poate fi o provocare pentru acei ierarhi și preoți care ar vrea să încerce schimbarea sistemului înainte să se golească bisericile.

Referitor la criticile care apar uneori la adresa unor creștini sau chiar preoți care interpretează creștinismul îndepărându-se de sursă, trebuie să spun că mă includ și pe mine printre ei. Și eu încerc să scap de unele interpretări eronate, iar a scrie despre ele mă ajută în acest sens.

Notă despre pasajele biblice. Dacă nu se specifică altfel, acestea sunt preluate din traducerea realizată de Francisca Băltăceanu și Monica Broșteanu, parțial publicată în *Lecționar* I, Arhiepiscopia Romano-Catolică de București, 1998.